

2022-06-22
S2022/03076 (delvis)

Socialdepartementet

Folkhälsomyndigheten
171 82 Solna

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att genomföra en kartläggning och analys av familjecentraler och andra liknande verksamheter

Regeringens beslut

Regeringen ger Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra en kartläggning av familjecentraler och andra liknande verksamheter i Sverige. I kartläggningen ingår att bl.a. se över verksamhetsformens organisation, lednings- och styrningsfrågor, finansiering, driftsform och arbetssätt samt verksamheternas geografiska spridning. I kartläggningen ingår även att analysera verksamhetsformens målgrupper, och deras behov, verksamhetsformernas olika samverkanspartners, samt att belysa de andra faktorer som är av betydelse för att öka kunskapen om verksamheterna.

Myndigheterna ska, med utgångspunkt från kartläggningens resultat, analysera och lämna förslag på hur verksamhetsformerna kan stödjas och vidareutvecklas. Det kan t.ex. handla om att det hälsofrämjande och förebyggande arbetet kan stärkas och hur verksamhetsformerna kan bidra till språkutvecklingen hos barn samt att på andra sätt bidra till att motverka segregation. Myndigheterna bör även analysera om det finns förutsättningar för att utveckla verksamheterna för äldre barn. Kartläggningen och analysen syftar till att öka kunskapen om familjecentraler och liknande verksamheter som ska kunna användas som underlag för vidareutveckling av sådana verksamheter i kommuner och regioner.

I genomförandet av uppdraget ska myndigheterna särskilt beakta barnets rättigheter samt perspektiven segregation, socioekonomisk utsatthet, funktionsnedsättning, våldsutsatthet inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, jämställdhet och jämlik hälsa. Myndigheterna ska även beakta andra pågående uppdrag som angränsar till detta bl.a. Socialstyrelsens uppdrag att

genomföra en förstudie för ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga (S2021/06171) och Socialstyrelsens respektive Folkhälsomyndighetens uppdrag om förstärkt arbete mot segregation (Ju2022/01511 och Ju2022/01506).

Myndigheterna ska inom ramen för uppdraget inhämta synpunkter och erfarenheter från relevanta statliga myndigheter såsom Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd och föra dialog med befintliga familjecentraler och andra liknande verksamheter, yrkesverksamma, regioner, kommuner, civilsamhällesorganisationer, företrädare för berörda målgrupper t.ex. brukare och barn och unga samt andra berörda aktörer.

Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen ska, senast den 31 oktober 2022, lämna en gemensam skriftlig delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Delredovisningen ska innehålla en plan för uppdragets genomförande, inklusive de aktiviteter som myndigheterna avser att vidta inom ramen för uppdraget. Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen ska, senast den 30 september 2023, lämna en gemensam slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Redovisningarna av arbetet med uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

För uppdraget får Folkhälsomyndigheten under 2022 använda 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2022 uppförda anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, anslagsposten 38 Kvalitetshöjande insatser i hälso- och sjukvården. Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2022. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2023 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet. Rekvisition, återbetalning och redovisningar ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2022 använda 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2022 uppförda anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., anslagsposten 4 Utvecklingsmedel.

Ärendet

En god hälsa under de tidiga barnåren är en viktig förutsättning för den psykiska och fysiska hälsan under hela livet. Barn och unga i områden med socioekonomiska utmaningar har generellt sett sämre uppväxtvillkor och livschanser än andra barn och unga. Genom att hälso- och sjukvården samt socialtjänsten arbetar för att tidigt uppmärksamma och förebygga skillnader i hälsa, utveckling och uppväxtmiljö kan barns hälsa främjas, ohälsa förebyggas och vårdbehov tillgodoses. Ett sådant arbete ligger i linje med folkhälsopolitikens målområden om det tidiga livets villkor respektive en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård. På så sätt kan en mer jämlik hälsa skapas.

Ett sätt att bedriva det hälsofrämjande och förebyggande arbetet är genom familjecentraler. En familjecentral är en verksamhetsform som riktar sig till barn och föräldrar, blivande föräldrar och andra vuxna kring barnen. Enligt Föreningen För Familjecentralers Främjande (FFFF) är en familjecentral en samlokalisering av verksamheter; mödrahälsovård, barnhälsovård, öppen förskola och socialtjänst med inriktning mot förebyggande arbete. Det finns även familjecentrallikande verksamheter som innehåller mödrahälsovård, barnhälsovård och minst en kommunal verksamhet, öppen förskola eller förebyggande socialtjänst. Samlokalisering innebär att hela den ordinarie verksamheten som respektive part bedriver är förlagd till familjecentralen eller den familjecentralliknande verksamheten. Syftet med verksamhetsformen är att i samverkan minska fysisk, psykisk och social ohälsa bland barn, ojämlikhet i hälsa och minska risken att barn hamnar mellan samhällets trygghetssystem som gör att barnet inte får rätt stöd i rätt tid. Familjecentralen kan även fungera som en ingång för att nå föräldrar och samtidigt erbjuda kompletterande stödinsatser till föräldrar som är i behov av det. På så sätt kan familjecentralen vara en del i att främja trygga uppväxtvillkor för barn. Genom tidiga och förebyggande insatser med stöd i föräldraskapet finns stora möjligheter att främja barnets hälsa och utveckling. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har regeringens uppdrag att stödja genomförandet av den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd och följa upp föräldraskapsstödet och strategins mål och målområden (S2018/04675). Vidare har Länsstyrelserna i uppdrag att i respektive län stödja utvecklingen av föräldraskapsstöd (Fi2019/04079).

Inom ramen för uppdraget att följa, analysera och stödja överenskommelserna om ökad tillgänglighet i barnhälsovården 2018–2020

(S2018/00723) genomförde Socialstyrelsen en nationell kartläggning av barnhälsovården. Av kartläggningen framgår att samverkan mellan berörda aktörer när det gäller barns hälsa underlättas genom samlokalisering. Vidare framgår att företrädare för barnhälsovården bedömde att samlokalisering mellan barnavårdscentralen och mödrahälsovård samt mellan barnavårdscentral och förebyggande socialtjänst var välfungerande.

I mars 2022 lämnade Folkhälsomyndigheten sin slutredovisning av sitt uppdrag att stödja ett fortsatt utvecklingsarbete i barnhälsovården (S2021/01096). I rapporten redogör myndigheten bl.a. för att Region Örebro genomfört en förstudie och en litteraturöversikt om familjecentraler. Resultaten av studierna visar bl.a. på kunskapsluckor i litteraturen och brist på kunskap om familjecentralernas betydelse för barns hälsa. Folkhälsomyndigheten konstaterar således att mer kunskap behövs om verksamhetsformen.

En samlokalisering av verksamheter som arbetar med hälsofrämjande och förebyggande insatser för barns hälsa och utveckling kan möjliggöra en tydligare väg in för familjer till de förebyggande och hälsofrämjande insatserna. Stärkt samverkan mellan flera aktörer kan underlätta när familjer är i behov av extra stöd och möjliggöra att stöd erbjuds på ett mer samordnat sätt. Samverkan inom familjecentralen kan t.ex. möjliggöra ytterligare språkstimulering för barn som är i behov av att utveckla det svenska språket på ett enklare sätt.

Regeringen arbetar för att hälsofrämjande och förebyggande insatser ska vara lättillgängliga för alla i samhället och för att minska och motverka segregationen. Familjecentraler och liknandet verksamhet kan vara ett verktyg i att öka delaktigheten i samhället, skapa lägre trösklar för dem som är i behov av extra stöd och på så sätt öka jämlikheten i hälsa.

Regeringen beräknar att ytterligare medel till Folkhälsomyndigheten respektive Socialstyrelsen kommer att avsättas för uppdraget för 2023, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslagen.

På regeringens vägnar

Ardalan Shekarabi

Lovisa Persson

Kopia till

Statsrådsberedningen/Internrevision, SAM

Finansdepartementet/BA

Regeringskansliets förvaltningsavdelning/Ekol

Kammarkollegiet

Sveriges Kommuner och Regioner